

Kunnskapsdepartementet

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka/Karasjok
Telefovdna +47 78 47 40 00
Telefákša +47 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no
NO 974 760 347

ÁŠŠEMEANNUDEADDJI/SAKSBEHANDLER
Erna Lyssand Hætta, +47 78 48 42 13
erna.lyssand.heatta@samediggi.no

DIN ČUJ./DERES REF.

MIN ČUJ./VÅR REF.

09/3599 - 2

Almmut go válddát oktavuoda/
Oppgis ved henvendelse

BEAIVI/DATO

21.10.2009

Høringsuttalelse - NOU 2009:18 Rett til Læring

Sametinget viser til høringsbrev datert 22.07. 2009 angående innstilling fra utvalget for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov, NOU 2009:18.

Generelt

Sametinget synes det er beklagelig at det samiske perspektivet er lite synlig, og at viktig informasjon om samer og utfordringer vedrørende samenes rett til læring, først er kommet som særmerknad.

Sametinget ser også at mange av de foreslåtte tiltakene ikke kommer samiske barn, unge og voksne til gode, så lenge emner som urfolksperspektivet i opplæringssektoren, tospråklighet/minoritetsspråklig og opplæring om samisk språk og samisk kultur ikke er nedfelt som obligatoriske emner i de relevante utdanningene som er knyttet til rapporten, eller nedfelt som nødvendig kompetanse i de institusjonene som skal betjene også samisk befolkning lokalt, regionalt og nasjonalt.

Det er sagt mye bra om likeverdig opplæring og inkludering, men konkrete tiltak tas ikke opp, for å få organisatoriske endringer i barnehage/skole. Forbedringer som skal ha varig og vesentlig karakter må være forankret på systemnivå, men det er i utredningen nevnt i så svake ordelag at det også i fremtiden ser ut for at det skal være den enkelte lærers eller foreldres ansvar at prinsippet om likeverdig opplæring blir oppfylt.

Kommentarer til Midtlyngutvalgets vurderinger og forslag

Kapittel 13

- Sametinget er enig i at det opprettes en ressursbank med varierte verktøy, men påpeker at her må det også finnes varierte verktøy til støtte for nord-, lule- og sørsamiske skoler, og verktøy som kan betjene de som er norskdominert tospråklig samisk og norsk. Tolkning av resultater og forståelse av språkstimulering for tospråklige barn må ligge til grunn for ressursutvikling i opplæringssektoren. Dette vil også komme alle andre minoritetsspråklige barn til gode.
- Hvis kommunene pliktes til å gjennomføre språkkartlegging av barn på tre, fire og fem år, må det sikres at slike kartlegginger også finnes og gjøres tilgjengelig på nord-, lule- og sørsamisk. Det må også finnes kvalifisert personale som kan vurdere disse kartleggingene. Dette gjelder særlig kartlegging av tospråklige barn, der begge språk skal kartlegges. Har man ikke den

nødvendige kompetansen innen tospråklig generelt og minoritetstospråklig spesielt, kan slik kartlegging fort bli feiltolket.

- Sametinget mener at bruken av den foreslåtte *læringsboka* ikke er tilstrekkelig avklart juridisk. Her er det snakk om personvern. En slik dokumentasjon som skal følge barnet gjennom hele opplæringsløpet, kan få negative, utilsiktede konsekvenser for barnet dersom den ikke er standardisert på en måte som sikrer et inkluderende perspektiv og er til barnets beste i henhold til barneloven og i tråd med FNs barnekonvensjon. Sametinget mener at her må uttalelser fra brukerorganisasjonene, elever og foreldre/foresatte vektlegges sterkt. Samisk foreldrenettverk bør være høringsinstans på standardisering av læringsboka.

Kapittel 14

Sametinget er ikke enig i utvalgets forslag om at *retten til spesialundervisning* i opplæringslovens § 5-1 erstattes med en *rett til ekstra tilrettelagt læring*. Sametinget mener at dette vil svekke situasjonen for elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Det kan ikke sies å være tilstrekkelig utredet om de endringene som foreslås svekker elevens opplæringsrettigheter. Alle elever i grunnskolealder har opplæringsplikt. Det må gjøres mer grundig rede for om elevens plikt til opplæring og rett til å gå på skole og tilhøre en basisgruppe (klasse) blir svekket, dersom skoler kan igangsette ekstra tilrettelegging, uten sakkyndighetsutredning. Elevens rett og plikt til opplæring er forankret i menneskerettighetene og skal sikre alle barn en grunnskoleopplæring som er forankret i læreplanverkets forskrifter (FNs barnekonvensjon). Elever har også rett til spesialundervisning i videregående opplæring. Begrepet ekstra tilrettelagt læring er lett å forveksle med begrep som tilpassa opplæring og tilrettelagt undervisning, som i dag er hjemlet i opplæringsloven som en kvalitet ved den ordinære opplæringen, og som nødvendigvis ikke utløser ekstra ressurser, heller ikke sakkyndig vurdering utover den pedagogiske kompetansen til lærerne. Ved å bruke fagtermer som knyttes til dette begrepet, vil det være en reell fare for at den foreslåtte endringen indirekte svekker retten som elevene har i dagens lovverk. Ordet *spesialundervisning* kan godt bli erstattet med rett til *spesialpedagogisk hjelp*. Begrepet spesialpedagogikk har et innhold som skal utløse en hjelp i form av spesialpedagogisk kompetanse på området. Dersom dette ikke er presisert, kan den spesialpedagogiske hjelpen fort bli definert bort i et presset kommunebudsjett hvis det ikke sikres som en rett. Utredningen viser også til undersøkelser som stadfester en slik praksis i dagens skoleverk i Norge, der det er om lag 20 % av elevene som ikke får den hjelp de trenger. Da må en ta i bruk forbedringer og ikke endringer som svekker retten. Rett til spesialpedagogisk hjelp må være begrunnet i sakkyndig vurdering, som i dag.

Kapittel 16

- Sametinget støtter forslaget om at samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) blir direkte underlagt Utdanningsdirektoratet. SEAD har samiske brukere som sitt ansvarsområde pr. i dag, og slik bør det fortsatt være. SEAD har en landsdekkende funksjon og dette vil synliggjøres ved at et slikt grep blir foretatt. I kap 16.4.2 sies det at en del av årsverkene bør lokaliseres fast i Sør- Norge. Dette er en altfor generell formulering i forhold til de faktiske oppgaver som SEAD har ut fra sin landsdekkende funksjon. SEAD har ansvar for å betjene alle samiske brukere i opplæringssektoren i nord-, lule- og sørsamiske områder. Det må opprettes fagstillinger i lulesamisk område der det i dag ikke finnes noen samisk spesialpedagogisk tjeneste og den sørsamiske spesialpedagogiske tjenesten må også styrkes, slik at samiske brukere kan få et likeverdig tilbud på sitt eget språk. Det må være samme likeverdighet i kvalitet for samiske brukere som brukere ellers i landet har. Dette betyr at fagfolk må inneha forståelse og kunnskaper om samenes situasjon som urfolk og deres spesifikke situasjon i de ulike samiske områdene
- Det er urealistisk at SEAD kan inneha kompetanse på alle spesialpedagogiske områder. Det vil være nødvendig å opprettholde det nettverk som SEAD har innad i Statped. Sametinget

mener at det må inngås gjensidig forpliktende samarbeidsavtaler mellom SEAD og Statped, slik at alle samiske brukere i lavfrekvente grupper, får et best mulig faglig tilbud. Også det nye kompetanseutviklingsorganet for PP-tjenesten må inngå forpliktende avtaler med SEAD, i henhold til forslaget om at PP-tjenesten skal betjene kommunene på de områder som defineres som høyfrekvente vanskegrupper. Det er naturlig at SEAD og Samisk høyskole har en faglig tilknytning. Dette er verdifullt i forhold til gjensidig kompetanseutveksling og kompetanseheving. Det kan gagne førskolelærerutdanningen, lærerutdanningen og videreutdanningstilbudene ved høyskolen og samtidig sikre tilgang til ny forskning innen samiske forhold.

Sametinget ser en fare for at de foreslåtte regionsentrene, der all kompetanse skal være samlet under ett tak med én felles ledelse, kan bli mer fordelaktig for bevilgende myndigheter (innsparing) enn for brukerne. Her må brukerorganisasjonenes uttalelse vektlegges sterkt, slik at begrep som tilpassing og funksjonell tilrettelegging ikke bare blir fine ord uten grunnlag i virkeligheten. Det må tas hensyn til hvor belastende det vil bli for brukerne ved en eventuell samlokalisering. Sametinget ser en stor fare for at den nasjonale spisskompetansen som er opparbeidet for lavfrekvente grupper, kan bli "smuldret bort" i en organisering som skal omfatte så mange forskjellige brukergrupper. Den tospråklige kompetansen i de tegnspråklige opplæringsmiljøene må bevares, og det må sikres at de har en fortsatt eksistens ved en eventuell omstrukturering. Samiske barn med for eksempel hørsels- og synsvansker må fortsatt ha tilgang til den nasjonale spisskompetansen. Det kan ikke forventes at denne kompetansen skal bygges opp på nytt regionalt, for etter hvert å etablere faglig kontakt med de samiske kompetansemiljøene. Det blir svært vanskelig for samiske brukere å forholde seg kun til tjenestene i sine respektive regioner og ikke få tilgang på den relevante kompetansen, fordi den finnes i en annen region enn der de bor.

- PP-tjenestene i kommunene må styrkes betydelig økonomisk hvis intensjonen om å være "tettere på" skal oppfylles. Det er fremdeles PPT- kontorer som er enmannsbetjente, og i mange kommuner finnes det ikke en forsvarlig faglig bemanning til å gi en tilfredsstillende tjeneste. Det må derfor settes krav til bemanning og kompetanse i form av standardisering eller krav til kommunene. Samiske områder er for en stor del distriktssamfunn, der samisk språk er levende og brukes daglig. Av den grunn må PP-tjenestene i alle områder der det bor samer, dimensjoneres og opprustes faglig for å kunne utføre de oppgaver de faktisk har. Dette gjelder ikke minst i kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Kompetansehevingen som skal finne sted i samiske områder, må gjøres ut fra en samisk profil. En slik opprustning krever en spesifikk innsats for å sikre at den nødvendige formelle og profesjonsrettede samiskkompetansen finnes og gjøres tilgjengelig for de PP-tjenestene som betjener samer. Det samme gjelder for alle de kompetansemiljøer som er nevnt i utredningsteksten, i den grad de betjener samer. Dette gjelder ikke minst det nye nasjonale organet som skal utvikles for å ruste opp PP-tjenesten faglig for å være "tett på" skolene og barnehagene i kommunene. Den store variasjonen som finnes i hele det samiske området, med hensyn til språklige forhold, kultur- og identitetsforvaltning og samfunnsmessig struktur, må danne utgangspunkt for definering av hvilke kompetansebehov som finnes.

Dearvvuodáiguin/Med hilsen

Julie Eira
ossodatdirektevra/avdelingsdirektør

Erna Lyssand Hætta
seniorrådgiver